

BETHLEN ISTVÁN GRÓF ÉS A REVÍZIÓ

A MAGYAR NEMZET és Nagy-Magyarország trianoni sorsát mutatja be összesűrített interpretációban Bethlen István gróf beszédeinek nemrég megjelent két kötete. A nemzeti sors pregnánsan fejeződik ki Bethlen egyéniségében és pályájában. Csak elhivatott és nemzetükért elszántan cselekvő férfiak tulajdonsága ez, mert nem minden államférfiú, politikus, szónok, pártvezető stb. jelent egy nemzeti korszakot. Majdnem tiszavirágként hull legtöbbször a feledés áldozatául. A korszakos vezetői elhivatottság főkritériuma a szellemi energiának emanációja és a történelem számos korszaka mutatja, hogy az elhivatottak szellemi energiája az illető korszakra nézve döntő, időt és távolságot betöltő tényező.

Bethlen beszédeinek ismertetésénél néhány helyen applikálták a „tragikum“, „tragikus sors“ kifejezéseket. Ez valószínűleg Csonka Magyarország mai fráziskészletének kényelmes felhasználásában leli okát, mert aki Bethlen eddigi pályáját, a nemzet érdekében kifejtett tevékenységét figyelemmel kísérte és a két kötetet áttanulmányozta, arra a konklúzióra juthat, hogy Bethlen életútja csakis az államfordulat előtt mutatott tragikus kifejlésre hajló vonásokat, mint mindazok a kevesek, akik esztendőkön keresztül nemcsak ösztönösen, hanem tények ismeretei alapján is érezték, tudták, hogy a nemzetiségi kérdés helytelen kezelése, az állam- és nemzetfenntartó politikában mutatkozott indolencia, a külügyi problémák fel nem ismerése következtében Magyarország sorsdöntő eseményeknek és ezekkel összefüggő változásoknak néz elébe. Hasztalan volt Bethlen fáradozása és agitatója azon elvért, hogy minden nemzetiségi politikától függetlenül tulajdonképpen a nemzetfenntartás első és pozitív alapfeltétele a magyar fajnak reális politikával való erősítése. Ezt kell csinálni és nem negatívumokban keresendő az állam- és nemzetfenntartás lehetősége. Magyarországnak az államfordulat előtti politikai élete más problémákat tartott fontosabbnak és mindazokat, akik a nemzetiségi kérdéseknek pozitív megoldását sürgették, — meg nem hallgatták. Ebben rejlik a tragikum felé való elhajlás, — csupán elhajlás, mert ugyanabban a percben, amikor lesújtott reánk az ország szétmarcangoltságának rettenetes valósága, felébredt bennünk a céltudatos elhatározás, a nemzeti életakaratot jelentő közös szándék, hogy a nemzeti és állami amputációt megakadályozzuk és ha nem sikerül megakadályozni, akkor minden lehető erővel az ország restituálását kell kiküzdeni. A magyar nemzet élni akar és életjogai érvényesülését követdi, — ez ugyan nehéz helyzetet jelent, de nem tragikumot, ez ugyan nagy és majdnem kétséges feladatok megoldását involválja,

de nem azonos tragikus elmúlással. Bethlen Istvánnak az állam» fordulat óta kifejtett tevékenysége egy imponáló erőkoncentrációnak céltudatosságát, meggondoltságát, okos óvatosságát dokumentálja a nemzet területi és lelki újjászületése érdekében. Éppen ez az erő» koncentráció vigyáz arra, nehogy a trianoni sorsból nemzeti tragikum váljék. Bethlen egyénisége tehát nem tragikus lemondást, egy politikai apostol elbukását, rezignált reményvesztettségét jelenti, hanem éppen ellenkezőleg, harcot a nemzeti jövőért, nagy nemzeti célokért, — állhatatos munkát, szívós kitartást, reménydús aktivitást, de nem túlzást és elbizakodottságot.

A magárahagyottság és a háború utáni szegénység átka nehezedett rajtunk és ebben a nyomorúságos helyzetben megszükkült portánkat felverte a viszálykodás, a belső zavarok, különböző iránybeli türelmetlenségek és excessusok, berontott fegyveres ellenségnek lármája. Mi megértést kértünk a külföldtől és ez ahelyett, hogy közeledett volna hozzánk, — bizalmatlankodva visszahúzódtok, mert teljesen ellenségeink propagandájának hatása alatt álltok és mert a háborús mentalitás valóságos orgiáit ulti még akkor. Ehhez hozzájárult az izoláltság következtében mutatkozott külpolitikai dezorientáció és kapcsolódás, melynek egyik tünete a királykérdés meglepetésszerű megoldási kísérlete volt. Hyen körülmények között került Bethlen István 1921 áprilisában a magyar kormány élére.

Jól ismerte leromlásunk okait és ezért elsőrendű feladatának tartotta, hogy ezeket az okokat képező nemzeti hibákat lefaragja, vagy legalább is tompítsa, hogy azután könnyebben állíthassa nagy tervének szolgálatába a nemzet egyetemét. Ez a nagy terv nem egyéb, mint a trianoni szerződés revíziójának átgondolt cselekedetek összefüggő láncolatával való megközelítése. Ehhez a nagy munkához a nemzet összességének kitartása, fegyelme, szorgalma, egysége szükséges. Nemzeti hiúság, könnyelműség, fegyelmezetlenség, restség, jelszavak szemete stb. mind olyan sajátságok, melyek a revíziós munkát nemcsak illuzóriussá tehetik, de egyenest szabotálhatják. A revíziós dőkészítést szolgáló kormányzat alapfeltétele volt tehát a komoly munkához szükséges rend helyreállítása, a konszolidáció. Körülöttünk leselkedtek állig fegyverben, ugrásra mindig készen, a kisantant államai, hogy megerősödésünket megghiúsítsák és a revíziós törekvést visszavessék. Bethlen tervének alap gondolata az, hogy mindazt, ami a magyar politikát komplikálhatja a revízió szempontjából, kiküszöböli és erre a célra beállított belpolitikával csinál tulajdonképpen célszerű és helyes külpolitikát. Tehát az egész magyar probléma-komplexumot leegyszerűsítette okos körültekintéssel a revízió megközelítésének és előkészítésének kérdésévé. Minden lépése és minden cselekedete ezt szolgálta és annak ellenére, hogy különösen 1927-ig a revízióról aránylag nem sokat nyilatkozott és ritkán beszélt, róla soha meg nem feledkezett, dőkészítésén, nemzetközi megérthetőségén mindig fáradozott, gondosan került olyan lépéseket, félmegoldásokat, melyek a nemzetet a revíziós cél elérésétől elrekeszhetnék. Ugyanez a gondos óvatosság jellemezte magatartását a kisantanttal szemben, melynek provokációit ügyességgel kerülte ki és Magyarország békés szándékait dokumentálván

a kisantant offenzív tendenciáját szembeállította revíziós törekvéseink igazságos és békés szellemével. Mindenekelőtt arra törekedett, hogy nemzetközi vonatkozásban irántunk a bizalom helyreállítsák és hogy állami szuverenitásunkat visszaszerezve, nemzetközi viszonylatban a teljes egyenjogúsági helyzetet elérhessük abból a célból, hogy a kisantant gyűrűjéből kimenekedhessünk, előnyös külföldi kapcsolatokat és barátokat szerezhessünk, akiknek segítségével helyzetünket európai, sőt világkérdés alakjában demonstrálhassuk. Tárgyilagossággal megállapítható az, hogy Bethlen jól átgondolt tervét nemcsak hogy meg tudta valósítani, hanem, hogy e terv célkitűzésein túl is előretört a revízió irányában.

A kisantant politikusai azt hirdették róla, hogy nem szolgálja a konszolidációs törekvéseket, hanem csupán a magyar revizionizmust. Ezzel ellentétben a Bethlen-féle politika világos vonalvezetéséből megállapítható, hogy ő azt a konszolidációt mozdította elő, sőt meg is teremtette, mely a revízióhoz vezet. A nemzeti lét feltételét látja a revízió elérésében és ezért semmit sem szabad elmulasztani, ami ezt megkönnyítheti, de viszont nem is lehet belőle bármennyit is feláldozni más kérdések kedvéért. Elhirtelenkedve, meggondolatlanul cselekedni ezen a téren annyit jelent, mint a nemzeti jövőt kockára tenni és ezért lépéseit korántsem ingadozva, hanem elgondolása alapján óvatosan, de szilárdan tette meg.

Alapfelfogása az, hogy csakis alkalmas belpolitikával lehet a nemzeti célokat előmozdító külpolitikát folytatni, tehát a revíziós cél elérése szempontjából felette szükséges volt Magyarország forradalom és ellenforradalom utáni belső életét átfórnálni. A nemzet törekvéseinek odakint csakis azzal lehetett hitelt és súlyt szerezni, ha mögöttük egy komoly összefogás és szolidaritás falanxja áll. Bethlen mindenekelőtt ezt kívánta megalkotni. Gyakran hirdette, hogy a nemzet a kommün utáni süllyedéséből csak úgy gyógyulhat ki, ha véget vet minden visszavonásnak, ha egy politika-, társadalom- és felekezeti közti egységet teremt, ha egy szolid polgári renddel és munkával hozzáfog a nemzeti újjáépítéshez és az ellenséges érületű szomszédokkal szemben a nagy versenyben időt nyer. Hogy a külföld bizalmát megszerezze a nemzet részére, a béke végrehajtását komoly kötelességének hirdette és tartotta, viszont energikusan őrködött a felett, hogy a nemzet jogai, melyek a szerződésekben mostoha adagolásban foglaltatnak, elismeressenek és kielégítést nyerjenek.

Fontosnak tartotta, éppen az elveszített magyar nemzetrészek szempontjából, a belső nemzetiségi kérdés tisztázását. A *sum cuique* álláspontján a kérdés súlypontját kulturális téren látta. Szükségnek tartotta, hogy a nemzetiségek oktatásukat anyanyelvükön megkapják, hogy az adminisztrációban nyelvük megfelelő érvényesülést nyerjen és hogy saját fajuk az adminisztrációban kellően képviselve legyen. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban ismételtén rámutatott arra, hogy éppen az elszakított nemzetrészek érdekében a szomszédokkal élhető viszonyt kell teremteni és meggondolatlan kijelentésekkel, cselekvésekkel a szomszédos területeken levő magyar nemzetrészek amúgy is súlyos helyzetét nem szabad nehezebbé tenni.

A pénzügyi és gazdasági helyzet szanálása, a kereskedelmi politika rendezése nagy munkát igényeltek, melynek eredménye abban is nyilvánult, hogy a pénzügyi blokádnak megszűnt, a külföldi tőke újra érdeklődést mutatott Magyarország irányában és ámbár az ország egy ideig pénzügyi ellenőrzés alatt állt, mégis visszaszerezte igazi szuverenitását, rendezett állami és társadalmi életet kezdett élni. Bethlen elgondolása, hogy a magyar ügy, elszakított nemzetrészeink és a revízió ügye csakis akkor lesz európai üggyé, ha mindegyikünk latba veti képességeit, ha fegyelmezetten ezt a célt szolgáljuk, ha propagandánk komoly és igaz, ha bent az országban felelőtlenül semmivel sem keresszük a revízió megközelítését szolgáló külpolitikát, — mindegyre érvényesült és ezzel a revíziós külpolitika belső előfeltételei megvalósultak. Ily előfeltételek nélkül ezen a nehéz úton alig tudtunk volna előbbre jutni.

A belső előfeltételek megteremtésével párhuzamosan állandóan dolgozott a nemzetközi előfeltételek kiépítésén. Le kellett bontani az izoláltság falait és egészen eltérő utakon kellett haladnia, mint amikor egy nagyhatalom részesei voltunk. A külpolitika közvetlen céljai kezdetben a szuverenitás visszaszerzése, az egyenjogúság biztosítása és a beavatkozás politikájának lerázása, a reparációs kérdés elodázása, szankciók elkerülése, az elszakított nemzetrészek védelme. E célokat olyan időben kellett megközelíteni, amikor itt Európában győzők és legyőzöttek között, kiváltságos és jogfosztott nemzetek között a helyzeti különbség rendkívül nagy volt. Bethlen meg volt győződve és e meggyőződését már 1922-ben hirdette, hogy a magyar ügy részére alkalmas nemzetközi atmoszféra ki fog alakulni és Magyarország nem maradhat ki a középeurópai kérdés rendezéséből, mert Európa ezen pontján a nyugalmi helyzet a magyar nemzet nélkül el nem képzelhető, hiszen Magyarország gravitációs központja egy sokkal nagyobb területnek és ennek a gravitációs erőnek érvényesülését nem lehet megakadályozni. önérettel fejtegette, hogy nem csatlakozhatnak egy dunai konföderációhoz, — egy közös koldustarisznyához, mint azt később nevezte, — mert „mi Magyarországot akarunk, egységes Nagy-Magyarországot“ — és pedig ezt mindenekfelett. Egyúttal folyton hangoztatta Európa felé, hogy a magasabb kultúrájú magyar nemzet részei alacsonyabb kultúrájú népek uralma alá kerültek és hogy a Balkán előrenyomult Szegedig és Nagyváradig és nem lehet béke Középeurópában, — „amíg a Kárpátok aljáról a magyarság könnye duzzasztja meg a magyar folyókat.“ Kormányelnöksége első évében zajlottak le Nyugat-Magyarország megszállásának eseményei. Az 1921 október 12-i velencei konferencián Bethlennek sikerült Olaszország támogatásával Sopron és környéke részére a népszavazás elrendelését biztosítani. A 250 km. területen megejtett népszavazás (1921 december 14. és 16.) a magyar ügy győzelmét hozta. Ez volt az egyetlen népszavazás, amelyet a trianoni szerződés rendelkezéseivel szemben Magyarország kiküzdteni képes volt és mint Bethlen egyik beszédében hangoztatta, ez a népszavazás bebizonyította, hogy nem igaz az a fölfogás, amelyből a trianoni szerződés kiindult.

A kisantant magatartásával szemben kitartó munkával egy modus

vivendi létrejöttén fáradozott. Ez rendkívüli türelmet és önmegtagadást igényelt, mert hiszen ez a Dunamedencében mutatkozó centripetális erők ellensúlyozására alakult kölcsönös biztosító csoport minden tekintetben kérelhetetlenséget mutatott a magyar nemzettel szemben és minden alkalmat megragadott, hogy ellenünk Európa közvéleményét és a nyugati hatalmokat befolyásolja. Rendszerint az irredentizmus és a fegyverkezés vádját szegezték a magyar kormány ellen. Ez a vádaskodás azonban nem tudott változtatni Bethlen politikájának alapvonalain és vezérlő eszméjén. Válasza mindig az volt, hogy szűnjék meg a békeszerződések által létesített gyűlölködési szellem, mely Magyarország ellen irányul, akkor enyhülni fog a szomszédok közötti viszonylat is, a magyar ügy győzelmét azonban semmiképpen sem lehet megakadályozni, — csak mesterkedésekkel kitolni, elhalasztani.

1923 májusában megjelent Bethlen a jóvátételi bizottság előtt Párizsban. A súlyos pénzügyi, hitel és gazdasági krízisből az országot ki kellett menteni. Kétesztendei kormányzat után egy kedvezőbb nemzetközi atmoszféra alakult ki Magyarország irányában és párizsi útjáról szóló beszámolójában Bethlen közölte már azt, hogy „nem állunk többé egyedül a világban; vannak, akik a magyar ügyet vállalkra emelve (Hadaira fogják juttatni.“ A reparációs kérdésnek elintézése junktimba került a 250 millió aranykoronás kölcsönrel és d kellett fogadni a pénzügyi ellenőrzés feltételét. A kisantant államai ekkor a legtürelmetlenebb magatartást tanúsították és mindenképpen egy közép-európai Ruhr-politika felé akarták a szituációt hajtani. Ilyen körülmények között vitte keresztül Bethlen higgadtan a gazdasági rend végleges helyreállítása érdekében az 1923—24-i nagy szanálási akdót. Ez igen fontos előkészítő étap-ja az 1927-ben kezdődő külpolitikai szabad mozgásnak, mely Magyarországot a kisantant szorító gyűrűjéből kivette és a revíziós törekvésnek reális bázist teremtett.

1924 szeptemberében jelent meg először Bethlen a Népszövetség közgyűlésén, Genfben, ahol beszédében nemzete részére az igazság és méltányosság szellemének érvényrejuttatását kérte, öntudatos és precíz beszéde nem hagyott kétséget a felől, hogy mit értett az alatt, amikor arra szólította fel a nemzetek szövetségét, hogy vessen véget a politikának, „amely a szenvedésekből fakadó elkeseredés parancsszó által való elhallgattatásában és elfojtásában keresi a megoldást,“ és „húzza ki a népek testéből a töviseket, amelyeket a háború és a háborús szellem döftek belé.“ A szanálási akció két külpolitikai előnyt hozott magával, barátok szerzésének lehetőségét nyitotta meg, de egyúttal a szomszéd államokkal a függő kérdéseknek elintézését tette lehetővé. A viszony normalizálódott formailag. A kisebbségi sérelmek halmozódása miatt azonban a feszültség állandósult.

1926-ban a külpolitikai végcélokat abban látta, hogy Közép-Európa fölött rólunk-nélkültünk ne döntsenek, nemzeti egyenjogúságunkat mindenki elismerje és az idegen uralom alatt levő 3½ millió magyar önrendelkezési joga elismertessék, vagyis a békeszerződés revíziója keresztülvitessék. Szerinte ezen külpolitikai gondolását „defenzív ideálok“ vezetik, melyek számolnak a reális élet lehetőségével. Ez a defenzív tendencia különösen abban nyilvánult, hogy

barátokat igyekezett szerezni a nélkül, hogy ezzel ellenségeinek számát szaporította volna és a magyar presztízst a belső konszolidáció erősítésével emelte.

1927 áprilisában jelentős külpolitikai lépés történt. Bethlen Rómában aláírta a magyar-olasz barátsági szerződést, miután 1926—27-ben megszűnt a pénzügyi és katonai ellenőrzés. Ez«1 akcióval egyidőben indult meg Rothermere lord részéről a magyar revízió ügyében folytatott nagy Campagne, mely Közép-Európa politikai közvéleményét érthető izgalomba hozta. Bethlen Rothermere lord akciójával kapcsolatban kijelentette, hogy ennék a revíziós törekvésnek erkölcsi jogalapját az 1919-i Hodza-Vix-féle vonalra vonatkozó tárgyalások, valamint az 1920-i Paléologue-féle francia ajánlat szolgáltatják, tehát ha Rothermere lord határrevíziót követel, úgy ennék vannak történeti előzményei. Trianon szerződésének szerzői maguk kijelentették már azt, hogy a szerződés nem lehet noli me tangere. Szemelőtt tartandó azonban mindenesetre az, hogy a határkérdések nemcsak az igazság és jog kérdései, hanem hatalmi kérdések is. A világnak nemcsak hogy meg kell győződnie arról, hogy velünk igazságtalanság történt, hanem jelentős erőknél is kell érvényesülniük és harcolniok érettünk. Ezért a revíziós kérdésben különösen a magyar kormánynak körültekintőnek, óvatosnak kell lennie. Mikor tehát a Rothermere-akció alkalmával felszólították Bethlent, hogy vesse fel 1927 végén a Népszövetségben a magyar békeszerződés revíziójának kérdését, — kijelentette, hogy az időpont még nem érkezett el és nem vállalja a felelősséget arra nézve, hogy egy elszámtott lépéssel esetleg lehetetlenné tenné az egész kérdést és alkalmas időben való felvetésének útját elzárná.

Az olasz-magyar barátság egyik nagy eredménye abban nyilvánult, hogy Mussolini minden lehető alkalommal szóvátette a magyar revízió szükségét. Európa nyugati kabinetjeiben azonban még mindig nagy orthodoxia uralkodott a békeszerződések tekintetében, ezért Bethlen joggal hirdette, hogy az alkalmas időpont még messze van, azonban a magyar ügy iránya felfelé ível és sikere érdekében harcolni kell. Szívós energiával folytatta külpolitikai aktivitását, mely az 1929—31. években a magyar ügynek új barátokat szerzett.

1929 májusában Zalesky lengyel külügyminiszter döntőbíróági szerződést kötött Magyarországgal. Ugyanaz év júniusában Bethlen Madridba utazott, majd Párizsban tárgyalt Poincaréval és Berthelot-val. Madridi utazása egy döntőbíróági szerződés megkötését eredményezte. A francia államférfiakkal való közvetlen érintkezéssel igyekezett a kisantant által befolyásolt francia közvéleményt enyhíteni, hogy jobb megértés foglaljon teret Magyarországgal szemben és egyúttal Franciaország gazdasági érdeklődését is felkeltse Magyarország irányában. A francia sajtó vezető lapjai igen barátságos hangon foglalkoztak Bethlen személyével és természetesnek tartották, hogy nem mond le arról, hogy a trianoni szerződés ellen tiltakozzék és követelje e szerződés területi rendelkezéseinek revízióját, azonban „sokkal felvilágosultabb ember, semhogy túlzott ábrándokba ringassa magát azoknak a lehetőségeknek tekintetében, amelyek a közvetlen jövőben kínálkoznak.“

1930 áprilisában Bethlen ismét Rómában volt, ahol beható tárgyalásokat folytatott Mussolinival, akinek megköszönte a magyar ügy érdekében való fellépését. Az olasz sajtó lelkesen ünnepelte Bethlenben azt a magyar államférfiút, „akinek sikerült harcos lélekkel és nyugodt szóval visszakövetelnie és megvilágítania Európa színe előtt nemzete rangját és feladatait.“ Ugyanezen év júniusában Londonba utazott, ahol tárgyalt Hendersonnal, MacDonalddal, Snowdennel, Lloyd George-zsal és behatóan informálta a világsajtó képviselőit Közép-Európa helyzetéről, konszolidációjának akadályáról, előfeltételeiről, a magyar külpolitika céljairól. Az angol sajtó egyértelműen írta Bethlenről, hogy szilárd akaratú vezetője Magyarországnak, aki azonban nem bocsátkozik meggondolatlan kalandokba. Reámutattak arra, hogy ő szerezte meg Magyarország számára a népszövetségi tagságot, ő szerezte vissza a velencei konferencián az Ausztriának juttatott Sopront és ő vetett véget Magyarország külpolitikai izoláltságának. 1930 októberében Törökország fővárosába, Ankarába utazott. Útközben Szófiában tárgyalt. Ankarában a vezető török államférfiakkal a két nemzetet közösen érdeklő kérdéseket beszélte meg. Ugyanakkor tartózkodott ott a görög miniszterelnök is. Ennek az útnak az eredménye a Török- és Görögországgal kötött barátsági szerződések, valamint a Bulgáriához fűződő barátság kimélyítése. Novemberben ellátogatott Berlinbe Curtius dr. német külügyminiszter meghívására. Az utazás célja a két állam külpolitikai irányának harmóniába terelése volt. 1931 januárjában Bethlen aláírta Bécsben a magyar-osztrák barátsági szerződést. A sajtó részére szóló nyilatkozataiban hangoztatta, hogy a legyőzöttek küzdelme egy jobb sors után nemcsak jogosult és igazságos, de az egész világra nézve hasznos is. Ami a revíziót illeti, kifejtette azt, hogy ha az új területi rendezés nem hozta meg a népeknek a jólétet és boldogságot, akkor a népeknek nem szabad szerencsétlenekké lenni csupán azért, hogy a szerződések fennmaradnak. Az új rendszert tehát revízió alá kell venni. Minél nagyobb a válság és minél nagyobb a politikai kényelmetlenség, annál erősebben fejlődik a revízió gondolata és pedig önmagától, minden erőszakos beavatkozás nélkül.

Ezen aktív külpolitikai tevékenység természetesen nem maradt a kisantant részéről ellennyomás nélkül. Míg Masaryk csehtót köztársasági elnök ismételten kijelentette, hogy a békeszerződések bizonyos tisztázást követelnek és ennek lojálisán és nyíltan kell megtörténnie, Benes azt hangoztatta folyton, hogy a kisantant a legcsekélyebb revíziót sem fogja tűrni és aki a revízióban hisz, — csalódní fog, mert á revízió az európai konszolidáció ellen tör stb. Benes ismételten hirdette, hogy a kisantant ráér vámi addig, míg Magyarország majd kénytelen lesz önként hozzájuk jönni, — természetesen mindent megkísérelt, hogy Bethlen külpolitikai tevékenységét megnehezítse. A közép-európai Locarno-paktum lanszírozásával kudarcot vallott, kísérletei, hogy a kisantantnak gazdasági tartalmat adjon, — szintén nem sikerültek. A veldesi, joachimsthalí, bukaresti, belgrádi, csorbái kisantant-konferenciák a magyar revizionizmus ellen irányuló kommunikéket bocsátottak ki és gondosan elfedték a gazdasági tervek kudarcait. A már nagyon erősen érezhető gazdasági válságban Bethlennek sokszor

meg kellett magyaráznia azt, hogy milyen akadályok tornyosulnak a szomszédokkal való jó viszony létesítése elé. A magyar ügy problémáját, felfogása szerint, nem lehet Elzász-Lotharingia esetével összehasonlítani, mert mi nem veszítettünk el egy tartományt, bennünket felدارoltak. A magyar nemzet nem mondhat le egyharmadáról örökre, — ezért nem írhat alá magyar államférfiú egy középeurópai Locamót. Bethlen a középeurópai Locarno tervével szemben azt ajánlotta, hogy a végleges békének konstituálása előtt a mai rendszert teljesen likvidálni kell.

Már a békeszerződések is szükségesnek mondták ki a szomszédokkal való gazdasági megegyezést, azonban éppen a kisebbségi kérdések adatszerű ismertetései alkalmával mutatott rá Bethlen arra, hogy miért nehéz Magyarországon olyan politikát követni, amely szomszédainknak békejobbot nyújt. A gazdasági megegyezést, komoly politikai megállapodások nélkül, nem lehet véglegesen keresztülvinni és már 1929 októberében, Rassay Károly ilyen tárgyú beszédére reflektálva, kifejtette, hogy az ország külpolitikáját nem lehet csakis, vagy főleg, egy esetleg bekövetkezendő gazdasági krízis szempontjából irányítani, mert a külpolitika legfőbb irányító eszméje és alap gondolata csakis a nagy nemzeti szempontok eredője lehet és e mellett a gazdasági koeficiens csak másodsorban jöhet tekintetbe. Ezért soha nem hajlandó olyan külpolitikát folytatni, mely a nemzeti szempontokat feláldozza.

Éppen olyan önérzetes álláspontot foglalt el a páneurópai és a leszerelési kérdésben. Nem tagadta soha az európai gondolat fontosságát és szükségét, sőt gyakran ismételte, hogy új Európára igenis szükség van, — ám ebben is a revízió megvalósításától tette függővé a problémát, mert nem kívánható a magyar nemzettől, hogy Páneurópa érdekében a trianoni szerződést petrifikálja és hogy lemondjon olyan célokról és ideálokról, amelyek a Duna völgyében betöltött évezredes szerepének megfelelnek. A kisantant részéről folyton hangoztatják, hogy Magyarország agresszív politikát folytat és fegyverkezik. Bethlen a Kellogg-paktum aláírásával, annak ellenére, hogy a szerződés nagy hibáit ismerte, Magyarország békés szellemének adta bizonyosságát és éppen a Kellogg-paktum kapcsán mutatott rá, hogy a kisantant békehajlandóságának előfeltétele nem egyedül a paktum elfogadása lehet, hanem inkább az, hogy a Magyarország dien irányuló kölcsönös szerződéseit szüntesse be és írja alá a hágai döntőbírói szerződést. Ez tulajdonképpen a kisantant államaival való viszonylatnak lényeges része.

Ilyen intenzív és a revízió gondolatától vezetett külpolitikai tevékenység ellenére voltak az országban olyanok, akik a revíziós törekvésnek a kormány által követett tempójával nem voltak megelégedve. Bethlen 1929 elején és ebben az évben néhányszor kénytelen volt kategorice kijelenteni, hogy túlbuzgó patrióták kedvéért nem hajlandó a nemzetet egy világraszóló blamázs elé vinni. A revízió kérdését alaposan elő kell készíteni, mint ahogy Mazzini és Garibaldi propagandájukkal előkészítették Olaszország egységét, de a megvalósítást keresztülvitte Cavour diplomáciai zsenije. Ez a paralleliz-

mus szükséges magyar vonatkozásban, — az idő érik, Trianon csődjét nem lehet elleplezni. A magyar ügy győzni fog, ha magunk nem rontjuk el, ezért tartsuk távol revíziós munkánktól a belpolitikai ellentéteket és ne akarjunk belpolitikát külpolitikai szempontokból csinálni. Ugyanezt mondta 1929 februárjában Pakots József interpellációjára és szeptember végén a sajtó képviselői előtt leadott információjában még egyszer ismételte, hogy nem elvi differenciákról van szó, — csak az időpont és a tempó kérdésében vannak nézeteltérések.

Az ország ugyanebben az esztendőben Bethlennek a hősök emlékkövénél tartott ünnepi beszédével kapcsolatban meggyőződhetett arról, hogy a revízió felvetésének időpontjára vonatkozó felfogása mennyire indokolt és lelkiismeretes. A kisantant jegyzéket intézett a magyar kormányhoz és Bethlen beszédét barátságatlan cselekedetnek deklarálta. A magyar kormány erre kijelentette, hogy sohasem titkolta véleményét a trianoni szerződés igazságtalan rendelkezéseire vonatkozólag és hogy ezeket békés úton revideálni szükséges. A román kormány replikája szerint egy a magyar kormány által kitett revíziós mozgalomról lett volna szó. Bethlen június 27-én mondott beszédében visszautasítván ezt a választ, az egész nemzet helyeslésétől kísérve hirdette, hogy a revíziós mozgalmat nem a magyar kormány keltette, nem is volt szükség rá, mert a revíziós mozgalom a magyar nép szívéből virágzott ki és éppen a kormány az, mely a nemzetet meggondolatlan lépésektől visszatartja.

1929 utolsó hónapjaiban a jóvátételi kérdés fölvetésével Magyarország rendkívül súlyos kérdések megoldása előtt állt és ámbár a magyar álláspont jogilag és pénzügyileg alá volt támasztva, mégis nyugtalanító gondokat okozott, vajjon az 1930-ra kitűzött hágai konferencia milyen eredményekkel fog lezárulni Magyarországra nézve, amelynek részéről külpolitikailag a kérdés jól elő volt készítve. Tulajdonképpen Magyarországnak harcot kellett folytatnia azért a kevésért is, amit a trianoni békében részére biztosítottak. Sok millióra menő nemzeti vagyon megmentéséről volt szó. A kisantant a reparáció problémáját mesterségesen összefüggésbe hozta a békeszerződés egy pontja alapján a magyar állampolgárok részéről emelhető követelések ügyének elintézésével. Bethlen Hágában 1930 januárjában nagy csatát vezetett és azt szívós kitarással meg is nyerte. Álláspontja az volt, hogy Magyarország nem mondhat le a döntőbíróság elvéről, nem fizethet további jóvátételt, nem mondhat le az állam polgárainak érdekeiről, nem vállalhatja károk megtérítését, hajlandó azonban bizonyos áldozatok hozatalára, ha a többi állam is vállalná ezt. A hágai csata eredménye az volt, hogy megszüntette az állami javakat terhelő általános zálogjogot, amivel Magyarország visszanyerte pénzügyi szuverénitását, épségben maradt a 250. §, vagyis a döntőbíráskodás intézménye. A Párizsban folytatott tárgyalásokon megállapított az a kérdések pénzügyi likvidációjának módozata. A hágai és párisi egyezményekkel kapcsolatban Bethlennek sok heves, de teljesen igazságtalan támadásban volt része. 1930 május 16-án tartott nagyszabású parlamenti beszédében nem tért ki egyetlen kifogás, gáncs, gyanúsítás elől. Különösen azt vetették szemére, hogy az 1943 után fize-

tendő tételeket kapcsolatba hozta az ú. n. optánsüggyel, holott a jóvátételi probléma ez a része már meg volt állapítva, mikor az optánsügy aktuálissá lett és soha egyetlen pillanatra sem engedte az optánskérdést a jóvátételi problémával összekapcsolni. Magyarországnak lényeges igazát sikerült kivívnia. A hágai konferenciával kapcsolatban azt emlegették, hogy Ausztria részére a hangulat kedvezőbb és ezért Ausztria helyzete könnyebb volt. Bethlen helyesen mutatott rá, hogy Ausztria nem tartja napirenden az elszakított nemzetrészek szükséges védelmét, nincsenek revíziós törekvései, míg Magyarországról tudják, hogy nemzeti céljai vannak. Ezeknek az elérendő céloknak érdekében egy Ausztriával nem azonos atmoszférának hátrányait vállalni elháríthatatlan kényszerűség. Ellenkező oldalról viszont rossz néven vették Bethlentől, hogy nem vetette fel Hágában a békeszerződés revíziójának kérdését, ami egyértelmű lett volna a tárgyalások szabotálásával és a konferenciát egyszerűen szétugrasztotta volna. Ilyen kifogások csak olyanok részéről emeltek, akik nem tudják, hogy milyen nehéz, önmegtagadó és energiát emésztő eljárást igényel egy legyőzött, védtelen, kis állam nevében nagyhatalmak szórakozott, belpolitikai gondjaik miatt türelmeden vezetőivel való tárgyalás, — mennyi kísérletre, ügyességre, előkészítésre van itt szükség. A hágai magatartás Magyarország külpolitikai presztízsét tetemesen gyarapította.

Azt remélték, hogy a hágai és párizsi egyezmények a Dunamedencében a politikai légkört megkönnyítik és be fog következni a kedélyek megnyugvása. Ez azonban nem vált be, mert, mint Bethlen előre látta, az egyik fontos pszichikai akadály, a magyar nemzetrészek mostoha sorsa, nem szűnt meg. Az európai kérdés erjedése közepett Bethlen meglepéssel konstataálhatta, hogy a barátságok egész láncolatával erősítette nemzete pozícióját és ha Európa egy új politikai és gazdasági organizáció előstéjén áll, ez csak az igazság organizációja lehet, mely a magyarságnak meghozza nagy céljai teljesülését. Mikor kormányelnöksége tizedik évfordulója alkalmából pártjához beszédet intézett, négy tételbe foglalta össze a kiküzdendő magyar igazságot: „Igazságot az igazságtalanul meggyötörteknek, egyenlőséget az egyenlőtlenségbe taszítottaknak, egyesülést az akaratuk ellenére erőszakkal elszakítottaknak és megélhetést mindenkinek a nap alatt.“

Ez a magyar revíziós program, amely azonban egyúttal Európa programja is lehet. Bethlen tagadhatatlan székszissel ügyelte a mindenféle középeurópai és dunaföderációs javaslatokat és 1932 májusában tartott parlamenti beszédében ajánlotta a Károlyi-kormánynak, hogy a Tardieu-terv eredménytelensége után csak egy gazdasági összefogás lehetősége marad Magyarország részére: Olaszország, Magyarország, Ausztria, — ami politikai érdekeinknek is megfelel.

BETHLEN külpolitikai tevékenysége korántsem zárult le, — erősen hiszem, hogy e nagyvonalú államférfiú, akinek képességeit, okos óvatosságát és céltudatos politikáját, harcos rugalmasságát még ellenfelei is elismerik, a revíziós törekvéseinkben elért nagy eredményeit még nagyobbakkal fogja tetézni. Át van hatva a revízió elérése nagy

nehézségeinek tudatától. Ezt mindig is hangoztatta, de nem azért, hogy kishitűséget terjesszen, hanem hogy éppen ellenkezőleg, honfitársait intenzívebb munkára, egy felületes és tetszetős propagandának komoly és átgondolt propagandává való átalakítására, kitartásra, a társadalmi és kormányzati törekvéseket a revízió tekintetében kölcsönös bizalomra reabírja. E külsőleg nyugodt és hidegvérűnek látszó államférfiút a nemzete sorsa feletti nagy aggodalom tölti el, gond emészti, vájjon merre fordul a magyarság életútja és vájjon mikor? Mert Kelet felől meg fog mozdulni az orosz óriás és európai célkitűzéseit igyekszik majd megvalósítani. Ha a magyar nemzet a „Gondviselés által neki engedélyezett mostani moratóriumot“, melynek tartama bizonytalan, fel nem tudja használni, össze nem fog a „végső létérti küzdelem“ magyar életet biztosító győzelme érdekében, — úgy a szláv harapófogóban most is szorongatott magyar nemzet felett össze fognak csapni a szláv tenger hullámai. Komor jóslat, — azonban minden szkepszis ellenére Bethlen István bízik nemzete jó csillagzatában, mert máskülönben nem élne benne a nemzet érdekében kifejtett és kifejtendő munka nagy optimizmusa és nem kiáltaná oda beszédeinek két nagy és nemzeti életünkre felette tanulságos kötetéből mindannyiunknak: ne csüggedjetek, dolgozzatok!

STEIER LAJOS